

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА СТАНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОМИСЛОВИХ МІСТ

*Онищенко А.Д. здобувач першого (бакалаврського) рівня,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
natvikpro08@gmail.com*

Сучасні промислово розвинені міста стикаються з найгострішими екологічними проблемами, і питання оцінки якості та моніторингу міського середовища залишаються актуальними. Ця методологія особлива тим, що для оцінювання "здоров'я середовища" використовуються не тільки екосистемні та популяційні показники, а й індикаторні показники стану різноманітних депонувальних середовищ і живих організмів. Таким чином, стан довкілля, організмів-біоіндикаторів та здоров'я людини, оцінені за різними діагностичними параметрами за допомогою альтернативних і взаємодоповнювальних методів, є "відгуком" на несприятливі антропогенні впливи, тобто критеріями якості або "здоров'я середовища". Урбанізовані території концентрують у собі основний промисловий потенціал регіонів, що тягне за собою зміни в навколишньому середовищі. Перед людством постає проблема захисту основних середовищ (атмосфера, гідросфера, літосфера) від забруднення. Тому для урбанізованих територій здійснюється інтегральна екологічна оцінка, яка визначається оцінкою ступеня сумарного впливу техногенних чинників на навколишнє середовище на основі визначених найбільш представницьких показників.

Найбільш репрезентативними показниками для міського середовища можуть бути рівень забруднення водного і повітряного басейнів, ґрунтово-рослинного покриву, рівень захворюваності населення. В умовах постійного антропогенного пресингу в природному середовищі відбуваються суттєві, інколи незворотні, зміни, і, як наслідок, - зниження рівня популяційного здоров'я.

Рівень забруднення урбанізованої території залежить від багатьох чинників. Оцінка ступеня негативного впливу промислових центрів на природне середовище в кожному конкретному випадку дуже специфічна і залежить від фізико-географічних особливостей території, величини міста (площа, кількість населення), його спеціалізації в територіальному поділі праці, функціонально-планувальної структури, рівня розвитку інфраструктури в цілому.

Оцінити ступінь негативного впливу допомагає таке поняття як "якість середовища". Під якістю середовища існування слід розуміти такий його стан, який забезпечує комфортні умови існування організмів. Як еталон у цьому разі виступають природні, непорушені умови природного середовища, що розглядаються як ідеальні з погляду існування організмів (оцінка – це завжди порівняння з еталоном). У найзагальнішому розумінні оцінити якість середовища значить спробувати дати йому певну характеристику за будь-яким критерієм. При цьому інтегральна або комплексна оцінка передбачає наявність кількох критеріїв, і розглядати їх необхідно в комплексі. Визначальне значення має аспект виділення пріоритетних показників (критеріїв) комплексної оцінки.

Загальноновизнаної методики інтегральної оцінки міського середовища не існує. Вибір тих чи інших критеріїв зумовлений ступенем їхньої значущості в оцінюванні якості та комфортності життєдіяльності в умовах конкретної території.

Різноманітність методик і відсутність єдиного стандарту пояснюється такими основними причинами.

1. Різноманітність критеріїв оцінювання. Можна виокремити досить багато критеріїв (санітарно-гігієнічні, соціально-економічні нормативи тощо), що відрізняються за своєю величиною, одиницями виміру тощо;

2. Специфічність території. Під час оцінювання конкретної території завжди слід враховувати її специфіку: кліматичні особливості, рельєф місцевості,

виробничо-промисловий потенціал і багато іншого. Методика, розроблена й апробована для однієї території, може бути не зовсім вдалою для іншої.

3. Територіальна неоднорідність. У межах міської межі можна умовно виділити кілька функціонально-планувальних зон, що розрізняються за низкою показників, як-от переважний тип забудови, ступінь антропогенного впливу, домінуючий вплив конкретного джерела техногенного впливу.

4. Складність синтезу різнорідних даних. Різна розмірність критеріїв оцінки зумовлює необхідність пошуку шляхів уніфікації всіх показників.

Ще один аспект полягає в тому, щоб виявити оптимальний для конкретної ситуації та конкретної території підхід до інтегральної оцінки, зрозуміти, що саме матиме вирішальне значення для оцінки якості міського середовища. Виокремлюють два найпоширеніші підходи: "природний" (оцінка, що характеризує загальне відхилення стану середовища від норми) і "гуманістичний" (оцінка показника комфортності середовища для проживання людини).

У першому випадку оцінка буде являти собою сукупність оцінок ступеня відхилення окремих природних компонентів від природних фонових значень. Тут використовується загальна комфортність для існування живих організмів. Другий підхід до цього питання є гуманістичним і передбачає оцінку якості середовища з погляду ступеня комфортності зовнішніх умов для проживання людини. За такого підходу важливо враховувати соціально-економічні показники; іноді вводять такий показник, як "атрактивність ландшафту" (візуальна сприятливість ландшафту для городян). За сучасного ритму життя у великому місті атрактивність ландшафту набуває великого значення для стану здоров'я населення. Однак, оцінка цього поняття досить суб'єктивна.

Науковий керівник – к.б.н., доц.. Прокопенко Н.В.